

Edukacja dla wszystkich. Różnorodność szansą w edukacji szkolnej.

Position Paper

Raport na temat edukacji

„Szkoły integracyjne muszą rozpoznawać i reagować na różnorodne potrzeby uczniów, dostosowując zarówno różne sposoby jak i tempa nauczania oraz zapewniając wszystkim edukację na wysokim poziomie poprzez odpowiednie programy edukacyjne, przystosowania organizacyjne, strategie nauczania, wykorzystanie odpowiednich zasobów oraz poprzez więzi partnerstwa w obrębie społeczności.” (UNESCO-Deklaracja z Salamanki)

Nauka jest elementem decydującym w życiu człowieka. Uczymy się i rozwijamy nasze umiejętności od najwcześniejszych lat. Szkoły są kluczowym miejscem umożliwiającym naukę i oferującym w zorganizowany sposób szeroki zakres indywidualnego wsparcia. Edukacja na odpowiednim poziomie dostarcza wszystkim dzieciom i młodzieży – zarówno pełnosprawnym jak i niepełnosprawnym umysłowo – umiejętności krytycznego myślenia i dokonywania wyborów. Konwencja Praw Osób Niepełnosprawnych ONZ oraz Konwencja o Prawach Dziecka ONZ stwierdzają, iż edukacja umożliwia wszystkim dzieciom lub młodzieży zmaksymalizowanie ich potencjału poprzez rozwój intelektualny i społeczny. Szkoły to środowiska społeczne dostarczające dzieciom i młodzieży możliwości przebywania w grupie rówieśniczej oraz uczenia się od innych. A także, rzecz jasna, stwarzające warunki do zabawy. Edukacja integracyjna jest zatem niezwykle istotna dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych umysłowo. Jest ona także szczególnie ważna dla stworzenia społeczeństwa integracyjnego.

Edukacja na całym świecie jest uznawana za podstawowe prawo człowieka, a prawo do niej zostało zagwarantowane w Konwencji Praw Osób Niepełnosprawnych ONZ. Artykuł 24 w jasny sposób wskazuje na system integracyjny jako na pierwszą możliwość edukacyjną. Nie tylko podkreśla on prawo dzieci niepełnosprawnych do edukacji, ale również kładzie nacisk na konieczność pełnej integracji w obrębie zwykłego systemu edukacyjnego. Państwa są zobowiązane do udzielenia niezbędnego wsparcia osobom niepełnosprawnym w celu umożliwienia im pełnego uczestnictwa w zwykłym systemem edukacyjnym.

Artykuł 24 stwierdza także, iż systemy edukacyjne powinny być integracyjne na wszystkich poziomach. Popiera on uczęszczanie niepełnosprawnych dzieci oraz dorosłych, którzy w młodości nie mieli takich szans, do szkół na wszystkich poziomach i na zasadach równości. Dzieci niepełnosprawne powinny mieć dostęp do bezpłatnej edukacji

Inclusion Europe

Galleries de la Toison d'Or
29 Chaussée d'Ixelles #393/32
B-1050 Bruxelles
Tel.: +32-2-502.28.15
Fax.: +32-2-502.80.10
secretariat@inclusion-europe.org
www.inclusion-europe.org

podstawowej na odpowiednim poziomie. Artykuł stwierdza, iż system integracyjny powinien wprowadzać racjonalne dostosowania, jak również szeroki zakres skutecznych rozwiązań zindywidualizowanych wychodzących naprzeciw potrzebom wszystkich uczniów.

Edukacja integracyjna zakłada, iż dzieci i młodzież wymagające dodatkowego wsparcia z uwagi na swe specyficzne potrzeby, powinny zostać uwzględnione w planach edukacyjnych wytyczonych dla większości dzieci i młodzieży.

Niepełnosprawne umysłowo dzieci i młodzież potrzebują edukacji szkolnej być może jeszcze bardziej niż inni: brak odpowiedniej edukacji pociąga za sobą ryzyko ubóstwa i wykluczenia społecznego.

Niniejszy raport przedstawia te spośród zagadnień związanych z edukacją szkolną, odpowiednimi sposobami uczenia się oraz z życiem w społeczeństwie, które z punktu widzenia członków Inclusion Europe są najistotniejsze dla osób niepełnosprawnych umysłowo.

Cele dla dzieci i młodzieży

Dla niepełnosprawnych umysłowo dzieci i młodzieży wiele spraw jest tak samo ważnych, jak dla zwykłych dzieci i młodzieży. Z wielu przyczyn poniższe „normalne” zagadnienia są dla nich szczególnie istotne.

- **Szkoła blisko domu:** uczęszczanie do szkoły położonej w sąsiedztwie pozwala uniknąć przemieszczania się i związanych z tym nakładów energii, czasu i pieniędzy. Dzieci i młodzież mają m.in. większe możliwości nawiązywania kontaktów społecznych w godzinach pozaszkolnych.
- **Dorastanie wśród rówieśników:** dla niepełnosprawnych umysłowo dzieci i młodzieży istotne jest, aby dorastać wśród rówieśników zarówno niepełnosprawnych, jak i pełnosprawnych. Stwarza im to możliwość odnalezienia wzorców do naśladowania, a także umożliwia rozwój osobisty, kontakty z innymi, integrację ze społecznością i socjalizację.
- **Bezpieczeństwo:** niepełnosprawne dzieci i młodzież są często bardziej bezbronne niż dzieci pełnosprawne. Otoczenie bezpieczne z punktu widzenia fizycznego, społecznego oraz emocjonalnego jest dla nich zatem szczególnie istotne.
- **Właściwa i przystosowana edukacja:** niepełnosprawne umysłowo dzieci i młodzież często mają większą niż inni potrzebę zindywidualizowanego programu edukacyjnego, który wychodzi naprzeciw ich specyficznym potrzebom metodologicznym, dydaktycznym i edukacyjnym. Dotyczy to zarówno tempa, kolejności zajęć, spójności, koncentracji, wspólnej pracy, maksymalizowania potencjału oraz szansy na wybór podobnego stylu życia jak pełnosprawni rówieśnicy.
- **Możliwość wyboru dla dzieci i młodzieży:** uczniowie niepełnosprawni umysłowo mają prawo do aktualnych informacji, tak aby móc dokonywać podobnych wyborów jak ich rówieśnicy, np. wyboru przedmiotów, których chcą się uczyć.
- **Możliwość wyboru dla rodziców:** rodzice powinni mieć możliwość dokonania rzeczywistego wyboru pomiędzy zwykłymi szkołami lub też klasami specjalnymi utworzonymi w szkołach zwyczajnych. Potrzebne są im adekwatne i egzekwowalne prawa podmiotowe.
- **Kształcenie ustawiczne:** w dzisiejszym społeczeństwie każdy potrzebuje kształcenia ustawicznego. Osoby niepełnosprawne umysłowo potrzebują go jeszcze bardziej niż inni, by móc podtrzymywać umiejętności i uczyć się nowych rzeczy.

Cele dla szkół

Szkoły i osoby w nich pracujące powinny zostać zobowiązane do zaspokojenia wymogów i potrzeb dzieci i młodzieży niepełnosprawnych umysłowo oraz ich rodziców.

- **Aspekty fizyczne:** niepełnosprawności umysłowej dzieci i młodzieży towarzyszyć mogą także różnego rodzaju dodatkowe upośledzenia, np. upośledzenia fizyczne. Pomieszczenia szkolne powinny zostać dostosowane pod względem fizycznym, a wszystkie sale powinny być wystarczająco duże, tak aby mogły w nich przebywać dzieci i młodzież na wózkach inwalidzkich lub korzystające z innego sprzętu ułatwiającego poruszanie się.
- **Pomoce techniczne:** różnego rodzaju niepełnosprawności często mogą być w większym lub mniejszym stopniu zrównoważone poprzez środki techniczne. Szkoły powinny zadbać o to, aby środki te były w nich dostępne.
- **Wsparcie społeczne:** szkoły nie są wyłącznie miejscem do nauki, lecz także miejscem spotkań. Szkoły powinny starać się stworzyć atmosferę umożliwiającą dzieciom i młodzieży spotkania z rówieśnikami oraz sprzyjającą nawiązywaniu kontaktów i przyjaźni.
- **Wiedza i metody:** szkoły są zobowiązane do dostarczania specyficznej wiedzy oraz zróżnicowanych metod niezbędnych dla niepełnosprawnych dzieci i młodzieży. Indywidualne programy edukacyjne powinny brać przede wszystkim pod uwagę potrzeby ucznia.
- **Wsparcie dla dzieci i młodzieży:** Szkoły mają obowiązek zapewnienia dostępu do zrozumiałych informacji wszystkim uczniom. Szkoły muszą promować aktywne uczestnictwo niepełnosprawnych umysłowo uczniów w codziennym życiu szkolnym.
- **Dobra wola:** szkoły powinny regularnie weryfikować umiejętności oraz dobrą wolę personelu kształcącego i wspierającego niepełnosprawne dzieci i młodzież. Nauczyciele powinni być zachęceni i wspierani w ich pracy z dziećmi i młodzieżą przejawiającymi poważne trudności poznawcze i behawioralne.
- **Jasne zasady:** szkoły powinny w wyraźny i realistyczny sposób przedstawiać swoją ofertę. Powinny w jasny sposób informować rodziców. Powinny także w pisemnym dokumencie ustalić zadania programowe oraz sposób, w jaki będą one egzekwowane.
- **Opieka, wsparcie pedagogiczne i medyczne:** w wielu krajach europejskich szkoły mają obowiązek zorganizowania specyficznej pomocy oraz wsparcia edukacyjnego i medycznego dla dzieci i młodzieży. Może to także obejmować specyficzny rozwój niektórych dzieci, tak aby mogły one w pełni realizować swe możliwości.
- **Szkoły jako wspólnota:** Od wszystkich członków społeczności szkolnej – personelu, rodziców, dzieci i młodzieży – wymagana jest akceptacja dla integracji osób niepełnosprawnych umysłowo.

Cele dla rządów

Rządy są odpowiedzialne za zapewnienie edukacji wszystkim dzieciom i młodzieży. W związku z tym rządy mają także szczególne dodatkowe zobowiązania wobec niepełnosprawnych dzieci i młodzieży.

- **Obowiązek i prawo do edukacji:** wszystkie dzieci i młodzież, a więc także dzieci i młodzież niepełnosprawne umysłowo, mają prawo do edukacji i są objęte obowiązkiem edukacyjnym. Rządy muszą ułatwić to na poziomie zarówno prawnym, jak i finansowym czy organizacyjnym.
- **Zobowiązania prawne szkół:** każda szkoła powinna być prawnie zobowiązana do edukowania wszystkich dzieci i młodzieży, zarówno pełnosprawnych, jak i niepełnosprawnych.
- **Specyficzna wiedza, pomoce techniczne oraz edukacyjne:** specyficzne programy nauczania, wiedza oraz pomoce naukowe są potrzebne w procesie edukacji niepełnosprawnych dzieci i młodzieży. Rządy są odpowiedzialne za rozwój tej wiedzy oraz za pomoc szkołom w taki sposób, by mogły one w łatwy sposób zdobyć wsparcie dla swych uczniów.
- **Wsparcie finansowe:** edukacja niepełnosprawnych dzieci i młodzieży często wymaga

zwiększonych nakładów finansowych. Powinien zostać ustanowiony sprawiedliwy system wsparcia finansowego dla szkół, które ponoszą te dodatkowe koszty. Pomoc ta może zostać przeznaczona na przystosowania fizyczne budynków, pomoce techniczne, opiekę, wsparcie lub też potrzeby edukacyjne.

- **Wsparcie dla dzieci i młodzieży:** Rząd ma obowiązek zagwarantowania przystępnych informacji, tak aby osoby niepełnosprawne umysłowo mogły zapoznać się z przysługującymi im prawami w zakresie edukacji oraz z możliwościami dostępu do niej.
- **Wsparcie dla rodziców:** edukacja może odbywać się w sposób pomyślny wyłącznie dzięki współpracy rodziców będących równorzędnymi partnerami w procesie edukacyjnym. W tym też celu rodzice mają prawo do wsparcia oraz prawo do odwołania się do niezależnych władz.
- **Kształcenie ustawiczne:** rządy powinny zapewnić finansowe i organizacyjne wsparcie, tak aby osoby niepełnosprawne umysłowo mogły korzystać z możliwości kształcenia ustawicznego. Powinno mieć to miejsce od pierwszych lat edukacji obowiązkowej a